

Norja siirtää puolustuksen painopistettä pohjoiseen

Norjan tuore puolustussuunnitelma 2017 on huomattava satsaus kansalliseen puolustukseen. Seuraavien kahdenkymmenen vuoden aikana maan puolustusvoimat saavat sen mukaan yli 17 miljardia euroa lisärahaa. Nykyinen puolustuskelvyys on noin 5,2 miljardia euroa. Puolustusta on halu vahvistaa, vaikka talous on öljyn hintasäöksyn myötä heikentynyt.

Taustalla on Venäjän sotilaallinen kehitys, tai ainakin Venäjästä puhutaan Norjassa nyt poikkeuksellisen avoimesti. Puolustusministeri Ine Eriksen Søreiden mukaan koko Euroopan turvallisuustilanne on Krimin valtaamisen myötä muuttunut. Sotilastiedustelu on julkisuudessa nimennyt Venäjän suurimmaksi pitkän aikavälin uhkaksi Norjan intresseille. Vaikka Venäjän arktista varustelua pidetään Norjalle korkeintaan pitkän aikavälin epävarmuustekijänä, on varotoimiin ryhdytty jo nyt.

Erityisesti Norja panostaa tiedusteluun ja läsnäoloon arktisilla alueilla. Sotilastiedustelun vahvistaminen sai 39 miljoonaa euroa vuonna 2016, ja uusi tiedustelualus *Marjata* purjehti arktisille vesille huhtikuussa. Merellistä ilmapuolustusta on laajennettu ja lentotunteja ja purjehduspäiviä lisätty. Viime vuonna Norja järjesti pohjoisen Finnmarkissa suuren sotaharjoituksen – ensimmäisen sitten 1960-luvun.

Uuden puolustussuunnitelman kärki on kansallista puolustusta ja puolustusliitto Natoa palvelevissa strategisissa hankinnoissa. 2020-luvun loppuun mennessä Norja aikoo

ostaa 52 yhdysvaltalaishävittäjää sekä uusia pohjoisen merelliset valvontalentokoneet ja sukellusveneet.

Suomessa mielellään ajattelemme, että olemme Venäjän suhteen erityisessä ja ainutlaatuisessa asemassa, ikkuna itään tai silta länteen. Jos suhteet ovatkin läheiset ja yhteistyö vilkasta yli Suomen 1300-kilometrisen itärajan, ei se Norjasta katsoen ole yhtä ainutlaatuista.

Norja jakaa Venäjän kanssa 1700 kilometriä merirajaa. Käytännön yhteistyö on tiivistä esimerkiksi energiatalouden, kalastuksen, meripelastuksen ja ydinturvallisuuden aloilla. Barentsinmeren jakolinjasta maat pääsivät sopuun vuonna 2010, minkä jälkeen on ehditty sopia myös pohjoisen raja-alueen viisumivapaudesta.

Etenkin pohjoisnorjalaisten suhde itään poikkeaa perinteisesti Suomesta. Norjassa puna-armeijaa ei muisteta vihollisena vaan juhlitaan natsit lyöneenä vapauttajana. Kylmän sodan ajoista asti Norjan idänpolitiikka on Natojäsenyydestä huolimatta – tai jopa sen ansiosta – ollut yllättävän aktiivista.

Norjan niin sanottu ”kahtalainen” Venäjä-suhde on merkinnyt tasapainoilua riittävän Nato-pelotteen ja luottamusta lisäävän yhteistyön ja vuoropuhelun välillä. Suomessa Natojäsenyyden puolestapuhujat ovatkin viitanneet Norjaan malliesimerkkinä maasta, joka on onnistunut yhdistämään lännen turvatakuut ja hyvät suhteet Venäjään.

Itänaapuri pidettiin Norjassa vielä 2000-luvun julkisessa keskustelussa visusti erossa puolustuspoliittisesta agendasta. Kun Suomen puolustusministeri Kari Häkämies kohautti syyskuussa 2007 lausunnolla, jonka mukaan Suomen tärkeimmät poliittiset haasteet ovat ”Venäjä, Venäjä, Venäjä”, ei tämä olisi tullut Norjassa kuuloonkaan.

Ukrainan kriisin jälkeistä retoriikan koven- tumista onkin jo tulkittu eräänlaisena kää- nekohtana Norjan ennen-niin-sovinnolliselle idänpolitiikalle.

Venäjälle arktinen alue on keskeinen paitsi sen luonnonvaroihin kohdistettujen taloudellisten toiveiden vuoksi myös turvallisuusmielessä, kulkureittinä Pohjois-Atlantille ja Aasiaan sekä symbolisena suurvalta-aseman näyttämönä. Viime vuosikymmenet arktisen politiikan ajuri on ollut talous, jonka ehdoilla on osaltaan edis- tetty kansainvälistä yhteistyötä ja rauhanomaista rinnakkaineloa.

Kuten Ulkopoliittisen instituutin alkusyky- syinen Venäjä-raportti tuo esiin, voi arktisen politiikan huomion nähdä kiinnittyvän nyt taloudellisten haaveiden hiipussa yhä enemmän kovaan turvallisuuteen.

Venäjän sotilasdoktriini 2014 nosti arktisen alueen yhdeksi kolmesta sotilaallisen kehityk- sen avainalueestaan. Kuolan niemimaa on jo nyt maailman suurimpia sotilaallisen voiman keskittymiä. Siellä sijaitsevat Venäjän Pohjois- sen laivaston esikunta ja strategisten ydinsu- kellusveneiden kotisatama. Lisäksi Venäjä on ilmoittanut avaavansa Jäämerelle useita uusia ja jo lakkautettuja neuvostoaikaisia tukikohtia.

Pohjoisen sotilaallinen läsnäolo kasvaa, sotaharjoituksia on lisätty ja niitä järjestetään toisinaan myös ilman naapurimaille annettavaa ennakkovaroitusta. Norjan hallinnoimilla Huip- puvuorilla Venäjän on julkisuudessa tulkittu koetelleen kansainvälisen oikeuden rajoja, kun pakotelistalle kuuluva varapääministeri Rogozin Norjan kielloista huolimatta lensi saariryhmän venäläiseen asutuskeskukseen kesällä 2015. Suoranaisia alueloukkauksia ei arktisella alu- eella kuitenkaan ole nähty.

Nato on Norjan puolustuksen kulmakivi, ja Norja on jo jonkin aikaa pyrkinyt kiinnit- tämään puolustusliiton huomiota entistä pon- neikkaammin Pohjois-Atlantille sekä lisäämään Nato-kumppaneiden harjoittelua lähialueillaan. Samalla on painotettu, ettei Norja koe, esimer- kiksi Baltian maiden tapaan, tarvetta Naton tehostettuihin turvatoimiin alueellaan.

Puolustus suunnitelmaa esitellessään Norjan pääministeri Erna Solberg käytti iskulausetta ”Norja on Nato pohjoisessa”. Tähän kytkeytyy- kin yksi kahtalaisen idänpolitiikan ydinajatus. Yhtäältä Norjan puolustussatsaukset palvelevat koko puolustusliiton kollektiivista pelotetta. Toisaalta, kun Norja hoitaa pohjoisen tiedus- telu- ja valvontatehtäviä muiden puolesta, voi kansallisen puolustuksen kehittäminen samalla ehkäistä suurvaltasuhteiden kärjistymistä Nor- jan lähialueilla. Venäjän kanssa luottamusta ylläpitävä vuoropuhelu ja käytännön yhteistyö jatkuvat pakotteista ja siitä huolimatta, että kan- sainvälisen oikeuden loukkaukset tuomitaan.

Tätä taustaa vasten Norjan lokakuinen päätös sijoittaa 330 Yhdysvaltojen merijalkaväen soti- lasta rotaatioperusteiseen harjoitustukikohtaan Keski-Norjaan on otettu vastaan ristiriitaisissa tunnelmissa. Norja perustelee päätöstä liitto- laisten harjoitustoiminnan tukemisella koko Pohjois-Euroopan alueella. Venäjä puolestaan on varoittanut, että Norja saattaa nyt ensi kertaa joutua sen ydinaseiden harjoitusmaalitauluksi.

Nähtäväksi jää, miten nykykehitys vaikut- taa Norjan idänpolitiikan tasapainoon pitkällä aikavälillä.

Sanna Orava

Kirjoittaja on työskennellyt puolustusasiamie- hen avustajana Suomen Oslon-suurlähetystössä vuosina 2013–2016.